

Θέματα

Ε' (Τελευταίο)

ΣΤΟ σημερινό απόσπασμα των απόψεων της η Ελλη Παπά προβάλλει νέες ιδέες για τους στόχους της κοινωνίας με πρωταρχική αξίωση τη μείωση των ωρών εργασίας, λόγω των επιτευξών της τεχνολογίας.

Ίδου τι λέγει:

Αυτό που μας χρειάζεται δεν είναι το «όραμα». Αυτό που λείπει σήμερα από την Αριστερά δεν είναι τα «οράματα» - όραμα δεν σημαίνει απολύτως τίποτα. Είναι η πιο στερημένη από περιεχόμενο έννοια, άνετα μπορεί να σημαίνει το μη πραγματοποιημένο, ακόμη περισσότερο αυτό που δεν απορρέει από κάποια πραγματικότητα, όραμα μπορεί να είναι και ο αντικατοπτρισμός που ξεγελά το διψασμένο οδοιπόρο της ερήμου. Εκείνο που έχει σημασία - και που δεν φαίνεται να απασχολεί την όποια σημερινή Αριστερά - είναι η επαναστατική σκέψη. Η Αριστερά, χωρίς να το πάρει είδηση, έχει πάψει να είναι επαναστατική, έχει γίνει απλώς αντιπολιτευτική. Η «αναεωτική» Αριστερά, π.χ. με τη φωνή της Μαρίας Δαμανάκη, είχε μια πολύ καλή αντιπολιτευτική παρουσία στη Βουλή. Ήταν πάντα καλά ενημερωμένη, μαχητική, επικριτική για τις πράξεις και τις παραλείψεις των κυβερνήσεων. Αλλά αυτό θα μπορούσε να το κάνει οποιοδήποτε αντιπολιτευόμενο κόμμα. Η κριτική της, όσο μαχητική κι αν ήταν, έμενε στα επιμέρους, δεν είχε μπροστά της ένα στρατηγικό στόχο στον οποίο να εντάσσεται. Το ΚΚΕ, με την προσκόλλησή του στα σχήματα του παρελθόντος, εξαντλούσε το λόγο του σε ένα στείο βερμαλισμό εναντίον των πολυεθνικών, εναντίον της ΕΟΚ, εναντίον του Μάαστριχτ κ.ο.κ. Ουδέποτε είπε πώς, με ποιο τρόπο, μπορεί ο λαός της Ελλάδας να απαλλαγεί από τις πολυεθνικές, την ΕΟΚ, το Μάαστριχτ και όλους αυτούς τους εχθρούς, ούτε τι θα βάλε στη θέση τους, ούτε αν μπορεί μόνο χωρίς τους άλλους λαούς, να πετύχει κάποιον απ' αυτούς τους στόχους. Ετσι και ο δικός του λόγος έμενε αντιπολιτευτικός. Η επίκληση του «σοσιαλισμού», από όπου κι αν προερχόταν, θύμιζε την πικάντικη σάλτσα που κάνει ορεκτικό ένα ανούσιο κατά τα άλλα φαγητό. Το πρόβλημα της Αριστεράς δεν είναι ο ψευτοαριστερός βερμαλισμός, είναι να ξαναασυνδεθεί με αυτό που υπήρξε το κύριο χαρακτηριστικό κι ο λόγος της ύπαρξής της: Με την επαναστατική σκέψη.

Δεν τη λέω διαφορετικά, δεν της βάζω άλλη ετικέτα, δεν θέλω να έχει άλλη ετικέτα. Και, βεβαίως, δεν εννοώ τη βία, την κατάληψη της εξουσίας με εμφύλιο πόλεμο ή από μια «επαναστατική» μειοψηφία. Εννοώ τη ριζική αλλαγή των όρων ζωής των ανθρώπων, των όρων παραγωγής και ιδιοκτησίας των μέσων παραγωγής, της διανομής του κοινωνικού εισοδήματος, των όρων συμμετοχής στις αποφάσεις, των όρων διαμόρφωσης της αντιεξουσιαστικής εξουσίας που είναι το κύριο και πρωταρχικό στοιχείο μιας κοινωνίας που θα μπορούσε να ονομάζεται σοσιαλιστική.

Διάβολε, θα γίνει ο σοσιαλισμός, αλλά θέλει και σπρώξιμο για να γίνει, και δεν μπορείς να τον διεκδικείς υπερασπιζόμενος τα ως τώρα «κεκτημένα» των εργαζομένων - ή και των «μικρομεσαίων», άλλης... επαναστατική πρακτική αυτή! - ούτε «οικολογώντας» γενικά και αφηρημένα, ούτε «κρατικοποιώντας» τις περιφημες «προβληματικές». Η κρατικοποίηση δεν είναι η σωτηρία σου. Πρέπει να βρεθούν άλλες μορφές. Και γιατί να μη γίνονταν μορφές εμβρύων σοσιαλιστικής οργάνωσης στην παραγωγή και στην κοινωνική ζωή; Δεν υπάρχει δυνατότητα να γίνουν; Υπάρχει η αντίληψη ότι πρέπει να πάρεις την εξουσία για να αρχίσεις τότε να βρίσκεις τέτοιες μορφές...

Π.Π.: Δηλαδή εσύ βλέπεις

την επαναστατική σκέψη σαν κάτι πέρα από αυτά τα ως σήμερα γνωστά, τους γνωστούς τρόπους.

Ε.Π.: Ακριβώς. Οι γνωστοί δρόμοι κλείσανε.

Π.Π.: Αρα πρέπει να ανοίξουν νέοι δρόμοι.

Ε.Π.: Ναι. Καινούργιοι, απολύτως καινούργιοι δρόμοι. Δρόμοι

στον εφεδρικό στρατό πλήθους πτυχιούχων σε αναζήτηση απασχόλησης.

Για όλα αυτά στη χώρα μας δεν έχει μιλήσει ούτε ένα από τα κόμματα της Αριστεράς. Κι εγώ αυτά που σου λέω τα γράφω από καιρό και δεν έχω πού να τα δημοσιεύσω. Γιατί ξέρω ότι κανείς δεν θα τα δημοσιεύσει. Ούτε ο

Η ΕΛΛΗ ΠΑΠΑ ΕΦ' ΟΛΗΣ ΤΗΣ ΥΛΗΣ

Εκατό χρόνια από τους αγώνες για δωρο υπάρχει λόγος για λιγότερες ώρες εργασίας

Συνομιλία με τον Πανίκο Παιονίδη

που να ανταποκρίνονται στο Σήμερα. Στο σήμερα που διώχνει τον άνθρωπο από την παραγωγή, που κρατάει λίγους στην παραγωγή. Η πληροφορική και ο αυτοματισμός θα επεκτείνονται, η παραγωγή θα έχει ανάγκη όλο και πιο λίγους εργαζόμενους, όλο και λιγότερα «χέρια» και όλο και περισσότερους «εγκέφαλους». Εγκέφαλοι θα υπάρχουν πάντα και θα πρέπει κι εσύ να φροντίζεις για τη διαμόρφωσή τους. Αλλά το μεγάλο πρόβλημα είναι το τι θα γίνουν οι μάζες που βρίσκονται ήδη ή θα βρεθούν με επιταχυνόμενο ρυθμό έξω από την παραγωγή. Γιατί δεν έχει τεθεί ακόμη από την Αριστερά ως πρωταρχικό αίτημα η διεκδίκηση για τη μείωση των ωρών εργασίας; Για μένα αυτό είναι εγκληματικό. Εδώ κι εκατό χρόνια μάτωνα ο εργάτης για το οκτώωρο. Με αίμα δεν το διεκδικούσε; Πέρασαν εκατό χρόνια από τότε. Η τεχνολογία είναι τελείως διαφορετική, δεν έχει καμία σχέση με ό,τι ήταν τότε. Τότε ήταν η μηχανή, ο εργάτης είχε πεισθεί ότι δεν λύνει το πρόβλημα του σπάζοντας τις μηχανές, είχε ωριμάσει τόσο ώστε να διεκδικεί πλέον το μοίρασμα του χρόνου ζωής στα τρία. Σημαντικό. Μιλάμε για πριν εκατό χρόνια, και με τα δεδομένα της παραγωγικότητας της εργασίας τότε. Σήμερα, από τη δεκαετία του '70, οι μελέτες που γίνανε πάνω στην παραγωγικότητα έχουν καταλήξει ότι το μεροκάματο το κανονικό σήμερα πραγματοποιείται στις τέσσερις ώρες. Τότε, στη δεκαετία του '70. Σήμερα έχει μειωθεί ακόμη περισσότερο. Δηλαδή κανονικά ο εργάσιμος χρόνος - πλήρης, όχι part time - είναι τέσσερις με τρεις ώρες. Αυτή η πραγματικότητα δεν έχει γίνει μαχητική διεκδίκηση σε καμιά χώρα κι από κανένα κόμμα της «παραδοσιακής» Αριστεράς, κι ως είναι το γενεσιουργό αίτιο της ανεργίας. Τα Σοσιαλιστικά Κόμματα προβάλλουν στις ευρωπαϊκές χώρες την εβδομάδα των 35 ή και των 30 ωρών, γίνεται λόγος και για την εβδομάδα των τεσσάρων ημερών, αλλά με την προϋπόθεση της μείωσης της αμοιβής, με το partage: «μοίρασμα» του χρόνου εργασίας και αντίστοιχο μοίρασμα της αμοιβής των εργαζομένων. Με τέτοιους όρους το «μοίρασμα» του χρόνου και της αμοιβής δεν θα έχει αντίρρηση να το δεχτεί και ο καπιταλιστής. Γιατί θέτει τον κόσμο των εργαζομένων μπροστά στο εκβιαστικό δίλημμα: ή δέχεσαι να μοιράσεις το χρόνο εργασίας και της αμοιβής σου με τους ανέργους ή θα έχεις να κάνεις με ένα αυξανόμενο εφεδρικό στρατό ανέργων που έτσι κι αλλιώς θα συμπιέζει το εισόδημα σου και θα σε ρίχνει στη μόνιμη απειλή της ανεργίας. Απειλή που θα ισχύει και για τους εγκέφαλους, μια που τα πανεπιστήμια θα ρίχνουν

«Ριζοσπάστης» θα τα δημοσιεύσει. Γιατί φέρνουν αναστάτωση στο συνδικαλιστικό κίνημα. Πώς να ζητάμε τέτοιες... ουτοπίες; Σε τέτοιο στυλ. Κι όμως το πρόβλημα της ανεργίας δεν λύνεται αλλιώς. Είναι ο μόνος τρόπος. Και βεβαίως πώς μου λες ότι κανείς αντικαπιταλιστικό αγώνα, όταν επιτρέπεις στον καπιταλιστή να μην παραιτείται από την απόλυτη υπεροχία. Γιατί αυτό κάνεις. Του δίνεις όλη την άνεση, διατηρώντας τα σημερινά ωράρια εργασίας, να επωφελείται από την απόλυτη υπεροχία σε συνθήκες ανάπτυξης της τεχνικής βάσης που εδώ κι εκατό χρόνια δεν μπορούσε ούτε να την ονειρευτεί κανείς. Επομένως δεν κάνεις αντικαπιταλιστικό αγώνα, κάνεις συμβιβαστικό αγώνα.

Π.Π.: Βγαίνοντας έξω από το ελληνικό πλαίσιο βλέπεις στο διεθνές χώρο στοιχεία που να σου λένε ότι η κατάσταση είναι καλύτερη από την ελληνική; Ε.Π.: Μ' αυτήν την έννοια, όχι. Βλέπω περισσότερη θεωρητικολογία, κυρίως στην πολιτική. Δεν βλέπω κανένα που να πηγαίνει και στο πρόβλημα παραγωγή, οικονομία, καινούργιες μορφές. Αυτό δεν το έχω δει, ομολογώ. Δεν ξέρω. Αυτά σκέπτομαι εγώ, αυτά σου λέω.

Π.Π.: Διότι αυτά τα προβλήματα υπάρχουν, και μάλιστα σε μεγαλύτερη ένταση στις πιο αναπτυγμένες βιομηχανικά, τεχνολογικά χώρες. Ε.Π.: Βεβαίως. Και σφειλω να σου πω και το εξής, ότι σε ένα από τα γραπτά μου λέω «προλετάριοι όλων των χωρών, γιατί δεν ενώνεστε;» Ο Μαρξ όταν έλεγε «προλετάριοι όλων των χωρών ενωθείτε» κάτι εννοούσε. Εννοούσε ότι η τάση του κεφαλαίου η νομοτελεσματική είναι η διεθνοποίηση. Κι ότι αντίστοιχα έπρεπε να αναπτύσσεται η διεθνοποίηση και στο προλεταριάτο. Σε μια διεθνοποιημένη καπιταλιστική τάξη πώς θα αγωνιστεί το προλεταριάτο αν δεν είναι κι αυτό διεθνοποιημένο; Λοιπόν, εδώ έγιναν μια αλυσίδα από εγκλήματα. Πρώτον, όταν γίνεται η Γ' Διεθνής προσπαθεί να είναι καθοδηγητικό κέντρο κι όχι απλώς ένα όργανο απλά συντονιστικό, έστω επιτελικό, όπως ήταν η Α' Διεθνής, η οποία δεν επενέβαινε στα κινήματα τα επιμέρους ούτε φιλοδόχησε να τα καθοδηγήσει ούτε καθοδήγησε την Κομμούνια. Ού-

τε καν διανοήθηκε να την καθοδηγήσει. Επωφελήθηκε, έβγαλε διδάγματα απλώς. Όμως η Α' Διεθνής έγινε ακριβώς για να δημιουργήσει προϋποθέσεις διεθνοποίησης των αγώνων του προλεταριάτου. Καθαρό αυτό το πράγμα.

Ερχεται η Β' Διεθνής, πήρε το δρόμο κι αυτή όπως τον πήρε, έρχεται η Γ' Διεθνής για να γίνει καθοδηγητικό κέντρο, δίνει πλέον μια τελείως διαφορετική έννοια στη διεθνοποίηση την προλεταριακή. Την κάνει διεθνιστική αλληλεγγύη - που δεν είναι αλληλεγγύη, είναι διεθνιστική αγώνες, είναι πάλη διεθνιστική κι όχι αλληλεγγύη - τι να την κάνεις την αλληλεγγύη, φιλανθρωπικό ίδρυμα είσαι; Πάινει την έννοια της αλληλεγγύης, της υποστήριξης προς τις χώρες πλέον του σοσιαλισμού, προς την ΕΣΣΔ τότε, προς τον υπαρκτό συνολικά μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Ο διεθνισμός από τότε συρρικνώθηκε σ' αυτήν την έννοια. Υπεράσπιση του υπαρκτού σοσιαλισμού, και τέρμα. Η άρνηση για την ΕΟΚ κατ' εμέ ήταν ένα ολέθριο λάθος. Με το να αρνείσαι την ΕΟΚ τι κάνεις; Είναι σαν να λες αρνούμαι τον καπιταλισμό. Γιατί είναι η κανονική πορεία του καπιταλισμού. Η ΕΟΚ δεν είναι έξω από τη νομοτέλεια. Λοιπόν με το να την αρνείσαι, τι κάνεις; Μπορείς να την διαλύσεις, μπορείς να αλλάξεις τη νομοτέλεια του καπιταλισμού; Είναι σαν να λες αρνούμαι τον καπιταλισμό, γι' αυτό βγαίνω απ' έξω. Ε, βγες, απ' έξω. Βρες ένα νησί και πήγαινε εκεί και κάνε σοσιαλισμό δικό σου. Δηλαδή, δεν παλεύεις μέσα στον καπιταλισμό; Η ΕΟΚ δεν είναι η πορεία η κανονική της τάσης του καπιταλισμού προς την διεθνοποίηση του κεφαλαίου; Εσύ τίτλοιοι υποχρεωμένος να κάνεις; Δεν είσαι υποχρεωμένος να παλαίψεις αντίστοιχα για τη διεθνοποίηση των αγώνων του προλεταριάτου; Απλώς πώς δικαιολογείς την ύπαρξή σου, γιατί υπάρχει; Αντί γι' αυτό, βάζουμε εθνικούς φραγμούς στη θέση της διεθνοποίησης. Και ίσως ίσως κι αυτή η άρνηση προς την ΕΟΚ να είναι μια από τις πηγές των δεινών σήμερα, αυτής της «εθνικής καθαρότητας». Ίσως. Πρέπει να το δούμε. Εγώ δεν το έχω δει. Τώρα το σκέπτομαι ότι κι αυτό δεν μπορεί να είναι τελείως άσχετο. Λοιπόν αν αυτή η διεκδίκηση, της μείωσης των ωρών εργασίας, δεν περπατάει, κι εδώ είναι τελείως άσχετο, terra incognita...

Π.Π.: Από ό,τι αντιλαμβάνομαι, τα γερμανικά συνδικάτα έχουν θέσει αυτό το ζήτημα. Ε.Π.: Ναι. Και όχι μόνο. Και στη Γερμανία και στη Γαλλία υπάρχει πλέον βιβλιογραφία. Αυτό που σου είπα πριν, για τη δεκαετία του 70 το είχα δει σε γαλλική μελέτη, και το είχα δημοσιεύσει τότε στη «Γυναικα» - όπου έγγραφα

διεθνή θέματα. Αλλά αυτό που λέμε τώρα, η μείωση των ωρών εργασίας ως μόνη λύση για το πρόβλημα της ανεργίας σήμερα -αύριο ούτε αυτό θα είναι λύση, αλλά σήμερα είναι. Εξω συζητείται. Εδώ δεν έχει περάσει τα σύνορα μας, ούτε ως σκέψη. Και δεν ξέρω πώς να το πω, ότι τέλος πάντων έξω υπάρχει, ότι συζητείται αν μη τι άλλο. Και το θέμα της διεθνοποίησης των αγώνων. Ένα τέτοιο αίτημα δεν μπορείς να το διεκδικείς «ελλαδικά», όπως δεν μπορεί να είναι μόνο στη Γαλλία ή μόνο στη Γερμανία. Αλλά πρέπει να αρχίσει να δουλεύεται. Δεν μπορείς να λες κάτω οι πολυεθνικές και να μη λες να στους αγώνες των εργαζομένων στις πολυεθνικές. Σκέφτεσαι μια απεργία ή μια κινητοποίηση που θα γινόταν ταυτόχρονα σ' όλες τις θυγατρικές της Ζήμενς, της AEG, της οποιασδήποτε; Τελικά, τι κάνουμε, γιατί υπάρχουμε; Στο τέλος γίνεται και υπαρκτικό το πρόβλημα!

Για την Κύπρο!

Π.Π.: Τι θέλετε να ριξουμε και να γέφυρα προς την Κύπρο. Τι να γίνει; Μας πονάει. Πώς βλέπεις αυτό το θέμα των επαφών στον πνευματικό, τον πολιτιστικό στίβο; Ε.Π.: Εγώ θα ήθελα αυτό το πνεύμα το διεθνικό να επεκτείνεται παντού. Αλλά ειδικά για την Κύπρο το βλέπω και με την έννοια της ελληνικότητας. Και νομίζω ότι είναι ολέθριο το να μην υπάρχει εκτεταμένη συνεργασία σε όλους αυτούς τους τομείς. Πρώτα απ' όλα έχω δει στην τηλεόραση τη δουλειά τη θεατρική τη δική σας, η οποία είναι υποδειγματική, είναι πολύ υψηλής ποιότητας. Βλέπω την ποιότητά σας, και είναι πάρα πολύ υψηλή ποιότητα. Η πνευματική δημιουργία σας - ακόμη και ο λαϊκός καλλιτεχνικός σας - έχουν να πουν πολλά. Αλλά σκέπτομαι και τις καταβολές τις παλαιότερες - και δεν πάω στην αρχαιότητα αυτή τη στιγμή, στους νεότερους χρόνους - σκέπτομαι πόση δουλειά μπορούσε να γίνει για την ανάδειξη... βρε αδελφέ, Έλληνες είμαστε, αυτή η παραιτήση του ελληνισμού από τον εαυτό του εμένα με κάνει να μη συμφωνώ. Ο ελληνισμός είναι έννοια πολιτιστική, δεν είναι έννοια διαχωρισμού, «εθνικής καθαρότητας». Είναι καθαρά πολιτισμική η σημασία του, ήταν απλωμένη σ' όλο το χώρο της Μεσογείου. Σκέπτομαι πάντα τις Ασιζες της Κύπρου, από τα πρώτα πρώτα κείμενα της νεοελληνικής γλώσσας, και πάντα διερωτώμαι γιατί δεν γίνεται κάποια κοινή δουλειά πάνω σ' αυτά τα κείμενα. Μπορεί να υπάρχουν κι άλλα παλιότερα, μεταγενέστερα - δηλαδή η ελληνική γλώσσα όπως δουλεύτηκε στην Κύπρο κι όπως δεν είχε δουλευτεί σ' ολόκληρο τον ελλαδικό κορμό εκείνα τα χρόνια.

Π.Π.: Μια επιτυχία της τελευταίας περιόδου είναι η δημιουργία του Πανεπιστημίου της Κύπρου. Έχει επανδρωθεί αυτή τη στιγμή με αξιόλογους ανθρώπους, και θα περάσει, αντιλαμβάνομαι, πολύ σοβαρά, συστηματικά, στο θέμα της έρευνας, της μελέτης και αυτών των θεμάτων.

Ε.Π.: Μακάρι. Αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι πρέπει να περιμένουμε ν' αρχίσει το Πανεπιστήμιο. Και από τώρα μπορούσε να γίνονταν συμπόσια, συνέδρια, ανταλλαγή με επιστήμονες από την Ελλάδα κι από την Κύπρο πάνω σ' αυτά τα θέματα. Τα ελληνικά κείμενα της Κύπρου. Επειτα γιατί δεν έχουμε κάποια κοινή έκδοση, ευρύτερα, μια πολιτιστική επιθεώρηση, επιθεώρηση πολιτισμού, τέχνης, σκέψης - και σκέψης. Γιατί, για όνομα του Θεού, η σκέψη έχει διωχτεί. Μπορεί να έχουμε επιθεωρήσεις για τη λογοτεχνία, εκδόσεις, ότι θέλεις, αλλά λείπει η σκέψη, η μελέτη, αυτές οι δουλειές πετιούνται.

Π.Π.: Δηλαδή ένα περιοδικό στο οποίο να συμμετέχουν Έλληνοί και Κύπριοι...

Ε.Π.: Και ως επιχείρηση να είναι κοινή. Να χρηματοδοτείται κοινά. Να μας δείχνει πόσο κοντά είμαστε. Εγώ έχω φάει πολύ ξύλο για την Κύπρο. Δηλαδή έχω δεσμό με την Κύπρο. Μέχρι ξύλο. Μέχρι να γίνει μπλε από την καρφή ως τα νύχια. Αυτό δεν το ξεχνάω. Δεν την ξέρω την Κύπρο, έχω πάει μόνο μια φορά όμως αισθανόμαι βαθιά αυτήν την κοινότητα που μας συνδέει.

Π.Π.: Και ίσως πρέπει να βρεθούν κάποιοι πιο συγκεκριμένοι δρόμοι επαφής.

Ε.Π.: Με διάρκεια, με συνέχεια.

Π.Π.: Μάλιστα. Να μην είναι σπασμωδικές κινήσεις αλληλεγγύης, αλλά μια μόνιμη επαφή.

Ε.Π.: Ένα κοινό Κέντρο Ερευνών του Ελληνιστικού Πολιτισμού, π.χ. γλωσσολογικές ή εθνολογικές έρευνας, σε πολλούς τομείς. Κυρίως στην κοινή επιθεώρηση, η οποία θα έχει θέματα τέχνης και πολιτισμού γενικά και ιδεών. Αυτό θα ήταν καταπληκτικό. Οχι μόνο θα μας συνέδεε, θα πλούτιζε το μέλλον...

Π.Π.: Ποιοι θα μπορούσαν να αναλάβουν μια τέτοια πρωτοβουλία; Είναι θέματα πολιτείας; Φορέων; Μαζικών φορέων;

Ε.Π.: Αν ήμασταν πολύ ανοιχτοί, θάλεγα ότι μόνο ένας οργανισμός της ομβέλειας του Μεγάρου Μουσικής μπορούσε να πατρονάρε. Αλλά, από την άλλη μεριά, γιατί να μην ψάξει κανείς να βρει ποιοι θα μπορούσαν να στηρίξουν οικονομικά - όχι να πατρονάρονται ιδεολογικά και τέτοια. Απλώς, βλέπω ότι εκεί γίνεται μια δουλειά πάνω στον πολιτισμό, και πολύ σοβαρή δουλειά. Υπάρχουν τα φόντα. Αλλάς θα ξεκινήσεις φτωχοπροδρομικά και θα μείνεις τελικά σ' αυτό το επίπεδο. Δεν μπορείς εύκολα να το ξεπεράσεις όταν το ξεκινάς με στήριξη, δεν είμαστε στην περίοδο που οι θυσίες αυτού του τύπου αποδίδανε, πρέπει να έχεις μια χορηγία ισχυρή. Αυτό είναι απαραίτητο. Από την άλλη μεριά βλέπω άμεσα και εκδηλώσεις, έστω αποσπασματικές, ad hoc, που πρέπει να ξεκινήσουμε και με τη βοήθεια του Πανεπιστημίου της Κύπρου και με τη βοήθεια των εδώ Πανεπιστημίων, αλλά και εξωπανεπιστημιακών κύκλων. Οχι όλα στα Πανεπιστήμια, γιατί κοντεύει η διάνοξη να πρέπει να είναι μόνο μέσα στα Πανεπιστήμια, πράγμα που δεν είναι καθόλου σωστό. Π.χ. αυτό που σου έλεγα για τις Ασιζες, και για όποιο άλλο παλιό κείμενο υπάρχει, δεν ξέρω, δεν έχω υπόψη μου, θα μπορούσε να είναι μια αφετηρία για να αρχίσει να κλιμακώνεται κάτι, να ακούγεται... Υ.Γ.: Λίγες μέρες μετά από τη συνομιλία με την Ελλη Παπά, ο Ροκάρ εξάγγειλε το νέο πρόγραμμα του Γαλλικού Σοσιαλιστικού Κόμματος, στο οποίο περιλαμβάνεται και το αίτημα για τετράωρη εργασία!